

Ukraine]. (2003). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0803-03#Text> [in Ukrainian].

26. Serghijenko, Je.V. (2012). *Struktura ta klasyfikacija mekhanizmiv vzajemodiji sub'ektiv miscevogho samovrjaduvannja*. [Structure and classification of mechanisms of interaction of subjects of local self-government]. *Naukovyj visnyk Akademiji muncypaljnogho upravlinnja : zb. nauk. pracj*, 2, 278–290 [in Russian].

27. Maljarova, V.O., & Dmytrijeva, L.V. (2017). *Vydy i formy vzajemodiji pid vplyvom novogho kryminaljnogho procesualjnogho zakonodavstva*. [Types and forms of interaction under the influence of new criminal procedure legislation]. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskjogho nacionaljnogho universytetu*, 43, 179-182 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 24.10.2020

УДК 378.147

Шевчук Олександр,
суддя Хмельницького
окружного адміністративного суду

ПОЗАСУДОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПОРІВ

Сучасна демократизація відносин, що виникають між суспільством й владою переорієнтувала завдання більшості державних і муніципальних інституцій, що стало чинником створення підґрунтя для виникнення багатьох спорів, в яких адміністративне судочинство є найбільш прийнятним способом розв'язання. Сьогодні адміністративні суди отримують величезну кількість заяв, які необхідно розглянути у стислі строки, що позначається на якості їх розгляду та результативності прийнятих судових рішень. Тому проблема ефективного і швидкого вирішення конфліктів у сфері адміністративно-правових відносин є надзвичайно гострою.

Одним із напрямів вдосконалення порядку вирішення адміністративно-правових спорів є запровадження альтернативних способів врегулювання конфліктів між учасниками даних відносин. Тому сьогодні виникає необхідність створення системи інститутів позасудового вирішення спорів, що уже давно ефективно функціонують в західних правових системах. Формами альтернативного вирішення адміністративного спору є: досудові, позасудові, недержавні, неюрисдикційні, доюрисдикційні, претензійні, погоджувальні, неформальні, квазіюрисдикційні форми. Під час їх застосування необхідним є, як правило, залучення третьої особи, що має повноваження винесення рішення щодо даного спору і для оскарження якого законодавством передбачена спеціальна процедура.

У даній статті пропонуємо дослідити поняття та зміст позасудового врегулювання адміністративно-правових спорів, визначити основні способи такого врегулювання, з'ясувати недоліки правового регулювання у даній сфері та запропонувати шляхи їх вирішення.

Ключові слова: адміністративно-правові спори, позасудове врегулювання спорів, альтернативні способи вирішення адміністративних конфліктів.

Shevchuk O. OUT-OF-COURT SETTLEMENT OF ADMINISTRATIVE DISPUTES

The modern democratization of the relationship between society and government has reoriented the tasks of most state and municipal institutions that has created the basis for many disputes in which administrative proceedings are the most acceptable way to resolve them. The tendency of frequent appeals to administrative courts is caused by the problems of exercising the administrative function, the existence of gaps in the legal regulation of the powers of public administration and local government, etc. Today, administrative courts receive a huge number of applications that need to be considered in a short time, which affects the quality of their consideration and the effectiveness of court decisions. Therefore, the problem of effective and rapid resolution of conflicts in the field of administrative and legal relations is extremely serious.

One of the ways to improve the procedure for resolving administrative and legal disputes is the introduction of alternative ways of resolving conflicts between the participants of these relations. Therefore, today there is a need to create a system of out-of-court dispute resolution institutions that have long functioned effectively in Western legal systems. Forms of alternative resolution of administrative disputes are pre-trial, out-of-court, non-state, non-jurisdictional, pre-jurisdictional, claim, conciliatory, informal, quasi-legal forms. During their application, it is necessary, as a rule, to involve a third participant who has the authority to make a decision on the dispute. The law provides for a special procedure for appealing.

In the article the concept and content of out-of-court settlement of administrative disputes were explored, the main ways of such settlement were identified, the shortcomings of legal regulation in this area were clarified and the ways to resolve them were suggested.

Key words: administrative and legal disputes, out-of-court settlement of disputes, alternative ways of resolving administrative conflicts.

Постановка проблеми. Сучасна демократизація відносин, що виникають між суспільством й владою переорієнтувала завдання більшості державних і муніципальних інституцій, що стало чинником створення підґрунтя для виникнення багатьох спорів, в яких адміністративне судочинство є найбільш прийнятним способом розв'язання. Зумовлюють тенденцію частих звернень до адміністративних судів проблеми здійснення управлінської функції, наявність прогалів в правовому регулюванні щодо повноважень органів

2020. Випуск 8. Спецвипуск

державного управління та місцевого самоврядування тощо. Сьогодні адміністративні суди отримують величезну кількість заяв, які необхідно розглянути у стислі строки, що позначається на якості їх розгляду та результативності прийнятих судових рішень.

В сучасних умовах проблема ефективного і швидкого вирішення конфліктів гостро постає у сфері забезпечення здійснення правосуддя в Україні. Водночас із спрощенням судових процедур, перспективним напрямком також є удосконалення порядку розгляду та вирішення адміністративно-правових спорів шляхом запровадження альтернативних (досудових, позасудових, квазісудових) способів вирішення конфліктів між учасниками даних відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розгляду адміністративно-правових спорів завжди привертала увагу науковців, що знайшло відображення у працях, зокрема: В. Б. Авер'янова, Ю.П.Битяка, В. М. Гаращука, Г. В. Дікова, О. Б. Зеленцова, І. Б. Коліушка, Р. О. Куйбіди, Є. Б. Лупарєва, О. І. Остапенка, В. Л. Ортинського, О. М. Пасенюка, Ю. С. Педька, В. Г. Перепелюка, Н. Б. Писаренка, В.А.Сьоміної, П. М. Рабіновича, А. О. Селіванова, М. І. Смоковича, В. С. Стефанюка, В. П. Тимошука, М. М. Тищенко, В. І. Шишкіна та інших вчених. Власне, місце позасудового вирішення адміністративних спорів у системі адміністративного судочинства не є остаточно визначеним, що й зумовлює необхідність його дослідження.

Мета статті - з'ясувати поняття та зміст позасудових способів врегулювання адміністративних спорів, недоліки правового регулювання у даній сфері та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ч. 3 ст. 124 Конституції України: «Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору» [1]. Нова редакція даної статті викликана потребами практики, тому що суди постійно перевантажені справами. Про це зазначається в Огляді даних про стан здійснення правосуддя у 2019 році [2]. Тому створення дієвої й ефективної системи, що б сприяла чи спонукала сторони вирішити спір без звернення до суду, сьогодні в Україні є вкрай необхідною. Редакція ст. 124 Конституції України викликана значною кількістю справ у судах і необхідністю зменшити витрати на вирішення спорів, що сторони можуть самостійно залагодити. Проте, тільки досудового врегулювання спорів, що законодавець закріпив у Конституції, для вирішення конфліктів є недостатнім. Тому є необхідність створення системи інститутів альтернативного вирішення спорів, які уже давно успішно та ефективно діють у західних правових системах.

Як бачимо, Конституція України передбачила саме «досудове» врегулювання спорів, проте сама процедура «досудового» врегулювання спору в законах майже не прописана. І доки така процедура не буде прописана, то й реалізувати відповідну норму Конституції України не можливо. Чіткість потрібна для правильності використання в нормативно-правових актах словосполучень «досудове врегулювання», «альтернативне вирішення» та «позасудове врегулювання» спорів, оскільки в законах України ці словосполучення використовуються по-різному. Розмежування даних понять врегулювання адміністративних спорів впливатиме на процедуру, яку слід прописати в законі та яку необхідно буде використовувати в кожному конкретному випадку.

Варто зазначити, що і в науковій літературі дані поняття не завжди розмежовуються. Так, Н.В.Боженко, у своїй роботі, яка присвячена питанням медіації в адміністративному процесі, не розмежовує зміст понять «досудового врегулювання» та «альтернативного вирішення» спорів. Так, в одному випадку вона вказує, що «медіація є альтернативним судочинству методом врегулювання спорів», а в іншому – «що медіація є досудовим регулюванням спору» [3, с.2, 7].

Варто зазначити, що в законодавстві західних держав «досудове» врегулювання спорів майже не визначається. «Дещо можна знайти у законах Російської Федерації, де «досудове» врегулювання спору являє собою претензійний порядок. Аналогічна процедура «досудового врегулювання спорів» як обов'язкова передбачена ст. 6 ЦПК Республіки Білорусь та ст. 6 ГПК Республіки Білорусь» [4, с. 38].

Найчастіше в законах західних держав можна зустріти визначення саме «альтернативного» вирішення спорів. Хоча й «позасудове» теж трапляється. Причому дані визначення фактично не відрізняються в країнах загального права або континентальної Європи. «Альтернативне» і «позасудове» вирішення спорів дуже часто вживаються як тотожні поняття, або «альтернативне» роз'яснюється через зміст «позасудового», як процедуру вирішення спорів, яку здійснюють не звертаючись за допомогою до суду. Зокрема, важливою в даному аспекті є «Директива 2013/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 р. про альтернативні способи вирішення спорів у сфері захисту прав споживачів та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 та Директиви 2009/22/ ЄС, яка хоч і не дає визначення, проте у п. 5 преамбули вказано, що альтернативне вирішення спорів пропонує просте, швидке і недороге позасудове вирішення спорів. Отже, як ми бачимо, альтернативне визначається через позасудове» [4, с. 39].

Отже, позасудове врегулювання спорів, як правило, передбачає процедуру звернення учасників спору до незалежної третьої інституції, що виносить рішення по справі, при цьому таке звернення не є обов'язковим, а учасники спору мають право вибору між зверненням до суду і зверненням до третього незалежного інституту.

Адміністративний спір відображає розбіжність щодо надання, реалізації, чи порушення прав або законних інтересів. Вирішення спору – це діяльність щодо захисту чи відновлення порушеного права або законного інтересу, яка має визначену законом форму. У літературі визначено різні підходи щодо

поняття позасудового врегулювання адміністративних спорів. На думку В. А. Бондаренко: «Вирішення адміністративного спору отримує вираження у межах провадження щодо вирішення адміністративних спорів. Таке провадження є діяльністю суб'єктів адміністративної влади (органів виконавчої влади та інших уповноважених органів). Це провадження пов'язане з розглядом та вирішенням адміністративних справ, що виникають з адміністративно-правових відносин. Індивідуально-конкретні справи, які стають предметом адміністративного спору, розглядаються у межах встановленого законом порядку, в основі якого є правова процедура» [5].

У доктрині адміністративного права описана видова специфікація форм позасудового вирішення адміністративного спору. Зокрема, автори вказують на «досудові, позасудові, недержавні, неюрисдикційні, доюрисдикційні, претензійні або погоджувальні, неформальні або квазіюрисдикційні форми» [6]. Також науковці пропонують використовувати такі категорії, як: позасудові способи вирішення спорів, дружнє врегулювання спорів, автономне врегулювання суперечок, приватні процедури вирішення спорів.

Відповідно до реалій правової практики можна відзначити наступні форми позасудового вирішення адміністративних спорів: позасудове вирішення спору державними органами чи органами місцевого самоврядування, діяльність омбудсмена, медіацію, процедуру примирення сторін. Зокрема, позасудове врегулювання спорів державними органами чи органами місцевого самоврядування, як правило, здійснюється, за умови, коли не потрібне втручання суду чи коли ця процедура згідно закону є обов'язковою до судового втручання.

У Рекомендації Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернати в судовому розгляді спорів між адміністративними органами й сторонами-приватними особами від 05.09.2001 (далі – Рекомендація Rec (2001) 9) зазначається, що «судова процедура на практиці не завжди є найбільш доцільним способом врегулювання адміністративних спорів, а широке застосування альтернативних способів може допомогти врегулюванню адміністративних спорів і наблизити адміністративні органи до населення. Серед таких альтернативних способів виокремлюються внутрішній розгляд справ, примирення, посередництво, договірне врегулювання та арбітраж» [7].

Так, примирювальні процедури є різноманітними та можуть здійснювати і у межах судового процесу, і поза ним, як добровільно, так і на обов'язкових засадах. Всі вони забезпечують зниження завантаженості на суди. В Україні законодавець визначає примирення в процесі розгляду справи. Відповідно до п. 5 ст. 47 Кодексу адміністративного судочинства України «сторони можуть досягнути примирення на будь-якій стадії адміністративного процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі. При цьому, допускається примирення і на етапі підготовчого засідання (ст. 180), і під час судового розгляду (ст. 190), і під час апеляційного засідання та оскарження (статті 314, 348), у процесі виконання рішення (ст. 377)» [8].

Важливим моментом примирення сторін є те, що його умови не мають порушувати вимог законодавства, а також права та інтереси осіб. Такий підхід є виправданим, адже надає сторонам адміністративного спору досить широкі можливості для врегулювання та прискорює сам процес захисту прав та свобод, які були порушені суб'єктом владних повноважень.

Вважаємо, що процедуру примирення варто поширити і на адміністративне оскарження, адже це розширило б його можливості й збільшило кількість спорів, що вирішувалися б без звернень до адміністративного суду. На користь даної пропозиції свідчить й Рекомендація Rec (2001) 9, де зазначено, що «примирювальна процедура може ініціюватися зацікавленими сторонами, суддею чи бути обов'язковою відповідно до законодавства» [7]. Такий перелік суб'єктів та можлива обов'язковість даної процедури говорять про те, що вона може відбуватись і на досудовій стадії врегулювання адміністративного спору.

Медіація (посередництво) - це спосіб врегулювання адміністративного спору із залученням третьої незалежної від сторін особи. Медіація набула поширення у приватноправовій сфері, проте, враховуючи позитивний зарубіжний досвід, та необхідність її в умовах значної завантаженості адміністративних судів, вченими неодноразово висловлювались пропозиції щодо застосування цього механізму в публічно-правовій сфері.

Дещо складніша ситуація в Україні з арбітражем (з оскарженням до третейського суду). У розд. 4 Рекомендації Rec (2001) 9 зазначено: «представники арбітражу повинні мати можливість перевіряти законність акта як попередню умову для вивчення можливості досягнення рішення по суті справи, навіть якщо їм не надано повноваження ухвалювати рішення щодо законності акта з метою його анулювання» [7]. Отже, Рекомендація передбачає наявність в третейського суду повноважень скасувати оскаржуваний акт та можливість встановити його незаконність у процесі вирішення даного спору.

В Україні діяльність третейських судів регулюється Законом України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 р. № 1701-VI. Відповідно до ч. 1 ст. 5 цього Закону «юридичні та/або фізичні особи мають право передати на розгляд третейського суду будь-який спір, який виникає з цивільних чи господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом» [9]. Отже, не належать до юрисдикції судів адміністративні справи.

Крім того, у п. 6 ч. 1 ст. 6 Закону прямо встановлено, що «третейські суди не розглядають справи, однією із сторін в яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ним владних управлінських функцій на основі

законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, державна установа чи організація, казенне підприємство» [9]. Окрім того, сьогодні немає жодних законодавчих підстав розглядати в Україні арбітраж як спосіб позасудового врегулювання адміністративних спорів.

Оцінюючи особливості впровадження арбітражу в адміністративний процес України, зазначимо, що є низка перешкод як соціального, так і юридичного характеру. Серед соціальних причин – проблема корумпованості, та неоднозначний досвід функціонування третейських судів в Україні. Серед юридичних перешкод – невідповідність арбітражу природі адміністративних відносин, що виникають в зв'язку із реалізацією публічного інтересу та в яких договірні форми є другорядними. Крім того, в європейських країнах часто навіть забороняється застосовувати арбітраж при вирішенні адміністративних справ (зокрема, у Франції).

Отож, серед альтернативних методів врегулювання спорів, зазначених у Рекомендації Рес (2001) 9 до позасудових способів можна віднести також внутрішній розгляд, або адміністративне оскарження. Рекомендація Рес (2001) 9 виокремлює основні моменти адміністративного оскарження: «1) закріплення можливості внутрішнього розгляду щодо всіх адміністративних актів, що стосується і строків ухвалення такого акта, і його законності; 2) у певних випадках адміністративне оскарження може бути обов'язковою умовою переходу до юрисдикційного розгляду; 3) підсумки внутрішнього розгляду мають бути вивчені компетентними органами» [7].

Право на звернення громадян до органів влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб даних органів визначено ст. 40 Конституції України. Також, згідно зі ст. 1 Закону України «Про звернення громадян»: «громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення» [10].

Крім того, спеціальною формою позасудового оскарження є звернення до прокуратури особи, права, свободи чи інтереси якої порушено суб'єктом владних повноважень. На думку Д.В.Лученко, «розвиток практики позасудового оскарження має бути пов'язаний з послабленням ролі прокуратури у цій сфері (остання має скоріше зосереджуватися на нагляді за дотриманням законності при розгляді скарг) за умови посилення ефективності інституту адміністративного оскарження» [11].

Громадяни в більшості зарубіжних країн мають право безпосередньо звернутися до омбудсмена, який виявивши зловживання, вказує на них відповідному органу або посадовій особі й пропонує їх усунути. В Україні аналогічний інститут називається - Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Проте, інститут омбудсмена у правовій системі України, не дозволяє його віднести до ефективної форми вирішення адміністративно-правових спорів. Адже громадяни України можуть звернутися до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини лише у разі, коли вичерпані усі адміністративні й судові способи захисту їх порушених прав, свобод чи законних інтересів. В компетенцію Уповноваженого не входить функція врегулювання адміністративних спорів.

Вважаємо, що як про форму вирішення адміністративного спору також можна назвати адміністративну юстицію. У національній практиці під адміністративною юстицією розуміємо систему спеціальних судових і квазісудових органів із контролю за дотриманням законності в сфері державного управління, а також її можна визначити як особливий порядок розгляду справ і вирішення адміністративних спорів між громадянином/ юридичною особою та органом державного управління.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що поняття «альтернативне» і «позасудове» вирішення адміністративних спорів є тотожними. Оскільки під час застосування даних механізмів часто необхідне залучення третьої особи, незалежної від учасників спору, що має відповідні повноваження щодо винесення рішення щодо даного спору. Проте, на практиці і в законодавстві зарубіжних країн частіше зустрічається поняття «альтернативне» вирішення адміністративних спорів.

Під позасудовим врегулюванням адміністративних спорів розуміємо діяльність органів виконавчої влади та інших уповноважених суб'єктів, засновану на нормах адміністративно-процесуального права та спрямовану на подолання розбіжностей, які виникли на основі адміністративних правовідносин. Це одна із форм адміністративного процесу, що реалізується без участі суду. Відмінними рисами позасудового врегулювання адміністративних спорів є спрощеність та прискореність процесуальних дій, а також велика кількість суб'єктів, що уповноважені приймати рішення в даному спорі.

Проте, варто зазначити, що пропозиції впровадження в українське законодавство альтернативних способів вирішення адміністративних спорів, зокрема, таких як медіація, договірне врегулювання та арбітраж, не завжди підтримуються у науковому колі, через їх невідповідність правовій природі зазначених спорів. Важливим аспектом розвитку позасудового врегулювання є впровадження в Україні процедур примирення, які можуть бути застосовані на різних стадіях адміністративного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Бортник Н. П., Парпан У.М., Сkochиляс-Павлів О.В. Принципи позасудового вирішення адміністративних спорів (2019) URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21466/16.pdf>
3. Боженко Н.В. Адміністративно-правове забезпечення медіації як способу вирішення адміністративних спорів: автореферат ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 18 с.
4. Ханик-Посполітак Р., Посполітак В. «Досудове», «альтернативне», «позасудове» врегулювання/ вирішення приватноправових спорів: співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №1. С. 38-44.
5. Бондаренко В.А. Поняття та види форм позасудового вирішення адміністративних спорів. *Соціально-правові студії*. 2019. Випуск 3 (5). С. 104-109. URL:<http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2716>
6. Осятинський С. О. Позасудові способи вирішення публічно-правових спорів: сутність та види. *Адміністративне право і процес*. URL: <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-6-2013/item/233-pozasadovi-sposoby-vyrishennya-publichno-pravovykh-sporiv-sutnist-ta-vydy-osiatynskiy-s-o>
7. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернати в судовому розгляді спорів між адміністративними органами й сторонами - приватними особами від 05.09.2001 р. URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top>
9. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р. № 1701-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>
10. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Лученко Д.В. Про позасудове оскарження в адміністративному праві та перспективи його розвитку в Україні. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/3-97-105.pdf>
12. Ківалов С.В. До питання визначення принципів досудового врегулювання публічно-правових спорів. URL: <http://www.apdp.in.ua/v72/01.pdf>

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy. [Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].
2. Bortnyk, N. P., & Parpan, U.M., & Skochylias-Pavliv, O.V. (2019). Pryntsypy pozasadovoho vyrishennia administratyvnykh sporiv [Principles of out-of-court settlement of administrative disputes]. Retrieved from: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21466/16.pdf> [in Ukrainian].
3. Bozhenko, N.V. (2018). Administratyvno-pravove zabezpechennia mediatsii yak sposobuv y rishennia administratyvnykh sporiv. [Administrative and legal support of mediation as a way of resolving administrative disputes]. Extended abstract of candidate's thesis. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
4. Khanyk-Pospolitak, R., & Pospolitak, V. (2019). «Dosudove», «alternatyvne», «pozasudove» vrehuliuvannia/ vyrishennia pryvatno pravovykh sporiv: spivvidnoshennia poniat. ["Pre-trial", "alternative", "extrajudicial" settlement / resolution of private disputes: the relationship of concepts.]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 1, 38-44. [in Ukrainian].
5. Bondarenko, V.A. (2019). Poniattia ta vydy form pozasadovoho vyrishennia administratyvnykh sporiv. [The concept and types of forms of out-of-court settlement of administrative disputes]. *Sotsialno-pravovi studii*, 3 (5), 104-109. Retrieved from: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2716> [in Ukrainian].
6. Osiatynskiy, S. O. (2013). Pozasadovi sposoby vyrishennia publichno-pravovykh sporiv: sutnist ta vydy. *Administratyvne pravo i protses*. [Extrajudicial methods of resolving public law disputes: essence and types. Administrative law and process]. Retrieved from: <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-6-2013/item/233-pozasadovi-sposoby-vyrishennya-publichno-pravovykh-sporiv-sutnist-ta-vydy-osiatynskiy-s-o> [in Ukrainian].
7. Rekomendatsiia Rec (2001)9 Komitetu Ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo alternaty v sudovomu rozghliadu sporiv mizh administratyvnymy orhanamy y storonamy – pryvatnymy osobamy. [Recommendation Rec (2001) 9 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on alternative litigation between administrative authorities and private parties of 5 September 2001]. (2001). Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf [in Ukrainian].
8. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy № 2747-IV. [Code of Administrative Procedure of Ukraine]. (2005, July 2005). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top> [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy Pro treteiski sudy № 1701-VI. [Law of Ukraine On Arbitration Courts]. (2004, May 11). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text> [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy Pro zvernennia hromadian № 393/96-VR. [Law of Ukraine On citizens' appeals]. (1996, October 02). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
11. Luchenko, D.V. (2016). Pro pozasadove oskarzhennia v administratyvnomu pravi ta perspektyvy yoho rozvytku v Ukraini. [On out-of-court appeal in administrative law and prospects for its development in Ukraine]. Retrieved from: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/3-97-105.pdf> [in Ukrainian].

12. Kivalov, S.V. Do pytannia vyznachennia pryntsyviv dosudovoho vrehulivannia publichno-pravovykh sporiv. [On the issue of determining the principles of pre-trial settlement of public law disputes]. Retrieved from: <http://www.apdp.in.ua/v72/01.pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 24.10.2020